

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se / s.sof@regeringskansliet.se

Dnr S2023/02794

2024-02-19

Bris yttrande över utredningen "Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen", SOU 2023:40

Bris sammanfattande synpunkter

- Bris **tillstyrker** utredningens förslag under det första deluppdraget om att Sverige bör ratificera det fakultativa tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande.
- Bris **tillstyrker** de förslag och åtgärder som utredningen under det andra deluppdraget presenterar för att stärka barns möjligheter att utkräva sina rättigheter.
- Bris **tillstyrker** utredningens förslag under det tredje deluppdraget om en försöksverksamhet med barnrättsbyråer inom civilsamhällesorganisationer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud.
- Bris anser att utredningens förslag i sin helhet är väl avvägda och förankrade i barnets grundläggande mänskliga rättigheter.
- Bris ser särskilt positivt på hur utredningen har gjort barn delaktiga och låtit barns erfarenheter och synpunkter utgöra en central del i utredningen.

Bris övergripande kommentar

Barns rättigheter har aldrig varit starkare – i teorin. I praktiken vet vi att barns rättigheter förbises alltför ofta. Det gäller såväl inom socialtjänsten, vården och skolan som migrationsprocesser, straffrättsliga förfaranden och frågor rörande vårdnad boende och umgänge. Bris välkomnar därför denna utredning vars syfte har varit att se över hur möjligheterna för barn att utkräva sina grundläggande rättigheter kan förbättras.

Bris vill särskilt lyfta utredningens arbete med att göra barn delaktiga i utredningsprocessen. Att barns erfarenheter och synpunkter har fått utgöra en central del i utredningen ser Bris positivt på. Enligt Bris utgör utredningen ett gott exempel på hur barns rätt till delaktighet kan tillvaratas i praktiken. Därtill har utredningen inhämtat synpunkter från och involverat aktörer med stor erfarenhet av att arbeta med barn. Det menar Bris återspeglas i utredningens bedömningar och förslag. Allt för ofta ser Bris att såväl ett barnperspektiv som barnrättsperspektiv saknas i utredningar. Bris menar därför att denna utredning bör stå förebild för hur fler statliga utredningar rörande barn och barns rättigheter kan genomföras.

Som framgår ovan ställer sig Bris positivt till utredningens förslag, som tillstyrks i dess helhet. Bris önskar belysa följande närmare.

Deluppdrag ett: Det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande

Utredningens förslag: Sverige bör ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande. En ratificering av tilläggsprotokollet förutsätter inga ändringar av svensk lag. En ratificering är av större vikt och ska därför godkännas av riksdagen i enlighet med 10 kap. 3 § regeringsformen. Regeringen bör därför inhämta riksdagens godkännande i frågan. Sverige bör även tillerkänna barnrättskommittén behörighet att ta emot mellanstatliga klagomål i enlighet med tilläggsprotokollet. Regeringen bör därför också inhämta riksdagens godkännande till en viljeförklaring enligt artikel 12 punkt 1 i tilläggsprotokollet. Sverige bör inte utnyttja den möjlighet som anges i artikel 13 i tilläggsprotokollet att neka barnrättskommittén behörighet avseende systemet för utredningsförfarande vid allvarliga eller systematiska kränkningar.

Bris bedömning: Bris delar utredningens bedömning och tillstyrker förslaget om ratificering. Bris vill betona att klagomålsfunktioner för barn inte ensamt fyller en funktion som tillförsäkrar barnet sina rättigheter. En ratificering förutsätter ett starkt processuellt rättsskydd för barn och framför allt ett större genomslag av barnets rättigheter i praktiken. Målet är inte att fler barn ska behöva klaga, utan att fler barn ska få sina rättigheter tillgodosedda från första början. Barns berättelser till Bris vittnar dock om att alltför många barn idag får sina rättigheter kränkta. De kränkningar som barn berättar om handlar såväl om brister i lagstiftningen, brister i den praktiska tillämpningen av barnkonventionen som brister i funktioner för barn som vill klaga. Bris menar därför att ratificeringen av det tredje tilläggsprotokollet utgör en viktig pusselbit i helheten att stärka barnets rättigheter. Utöver att *ha* rätt måste barn ges möjlighet att *få* rätt.

Sverige har ratificerat ett flertal individuella klagomålsförfaranden kopplat till FN:s kärnkonventioner, bland annat konventionen och klagomålsförfarandet för personer med funktionsnedsättning och för avskaffandet av diskriminering av kvinnor. Som skäl för ratificering förde regeringen fram att den individuella klagerätten kan erbjuda ett alternativ på internationell nivå i den händelse en regering saknar den politiska viljan eller förmågan att uppfylla sina internationella åtaganden. Regeringen förde även fram att klagomålsförfarandena kunde bidra till att utveckla och tolka konventionens innehåll. Likt utredningen ser Bris samma fördelar med ratificeringen av det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen. Bris vill särskilt betona vikten att barns behov av att klaga behöver värderas lika högt som när Sverige valt att överväga klagomålsfunktioner för andra grupper av människor som bedömts ha ett särskilt behov av skydd i egna rättighetsfördrag.

Barnkonventionen utgör en miniminivå för barnets rättigheter och många av rättigheterna är ändamålsbestämmelser som kan vara svåra att tolka. Det är därför angeläget att rättigheterna får tolkas av fler tillsynsorgan, än de inhemska, som tillsammans driver rättsutvecklingen framåt. Att barn ges en individuell klagerätt menar Bris därför kommer att bidra till en ökad praxis kring hur barnkonventionen ska tolkas i praktiken, vilket är avgörande för konventionens fulla genomslag.

I utredningen uppmärksammas att klagomålsprocessen är förknippad med långa handläggningstider och det ifrågasätts om detta vore lämpligt ur ett barnrättsperspektiv. Att långa handläggningstider är något som ofta kan utmana barns rättigheter även i det svenska systemet är något som barnen berättelser i utredningen vittnar om. Som belyses i utredningen har barn många gånger en medvetenhet om att vissa processer tar lång tid och inte hjälper dem här och nu, men att de likväl har en vilja att driva en fråga utifrån premissen att de inte vill att andra barn ska hamna i samma situation som de själva. Långa handläggningstider i klagomålsförfarandet är problematiskt för den det berör, och det är särskilt sårbart för barn. Bris anser dock inte att det i sig är skäl till att inte ratificera det tredje tilläggsprotokollet. Tvärtom hoppas Bris att en ratificering kan bidra till såväl en ökad kunskap som effektivisering av kommitténs arbete och handläggning.

År 2019 skickade klimataktivisterna Greta Thunberg tillsammans med 15 andra aktivister in ett klagomål till FN:s barnrättskommitté gällande att vissa länder bryter mot barnkonventionen genom att inte i tillräcklig utsträckning bidra till att motverka klimatförändringarna. Klagomålet, som inte

hade varit möjligt utan tredje tilläggsprotokollet, fick ett stort genomslag och visade därtill att klagomålsfunktionen i sig stärker hur barn kan tillvarata sina rättigheter. Det menar Bris är en viktig faktor som med styrka visar på vikten av en ratificering.

Deluppdrag två: Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter

I över 50 år har Bris tagit emot samtal från barn som av olika anledningar är i behov av stöd. Det primära syftet med Bris stödverksamhet är att erbjuda barn stöd att hantera den situation hen befinner sig i här och nu, lyssna, bekräfta, ge hopp om förändring, tillsammans utforska vilka möjligheter som finns och hitta strategier framåt. Bris informerar även om barnets rättigheter och olika aktörers ansvar.

Genom kontakten med barn uppmärksammas Bris på att det idag finns stora brister när det gäller barns faktiska möjligheter att utkräva sina rättigheter. De blir särskilt påtagligt att de som drabbas hårdast är de barn som befinner sig i de allra mest utsatta situationerna och att skyddet för de grundläggande rättigheterna är lägre för dessa barn än för andra. Det gäller till exempel barn som inte har vårdnadshavare som är förmögna att tillvarata deras intressen, barn som av olika skäl behöver skyddas från sin vårdnadshavare, barn i samhällets vård och barn som befinner sig i flera parallella processer.

Det ankommer det offentliga att vidta kompensatoriska åtgärder för att tillförsäkra att barn ges en reell möjlighet att tillvarata sina rättigheter. Enligt Bris har utredningen inom ramen för sitt andra deluppdrag lämnat rimliga och välavvägda förslag som, för det fall de införlivas, kommer att ha en avgörande betydelse. Utredningen har varit tydliga med vilka frågor som har legat utanför deras uppdrag. Bris vill dock understryka att ytterligare insatser så som tydliga prioriteringar, resurstillsättning och breda kompetenshöjande insatser kommer att krävas för att ge förslagen fullt genomslag.

Socialtjänst och tvångsvård

“Mitt familjehem är inte snäll. Jag har sagt till socialen men de gör inget. Det enda soc vill prata om är mina föräldrar och aldrig om mig. Det känns som soc inte bryr sig om mig.”

“Jag har haft luv sen jag var liten. Jag har bott på mer än 20 olika hem. Där jag bor nu kränker de mig. Ingen hjälper mig och jag känner mig så övergiven.”

Under 2023 tog Bris emot över 2000 samtal från barn som handlade om socialtjänsten. När barn kontaktar Bris angående socialtjänsten är det som regel för att prata om det som inte fungerar. Barnen ger uttryck för att de inte blir lyssnade på, att inget händer trots att de bett vuxenvärlden om hjälp, att de inte får någon information och att beslut fattas över deras huvuden.

Mot bakgrund av vad barn berättar ser Bris positivt på de förslag som utredningen presenterar för att stärka barns rättigheter i relation till socialtjänsten och inom tvångsvården. De flesta av förslagen handlar om att barn ska få en tydligare rättslig ställning och en förstärkt rätt till juridisk representation, vilket Bris menar är bra. Bris vill dock understryka vikten av barnets behov av tillit och förtroende. Till Bris berättar barn ofta att avsaknaden av det relationella utgör det största hindret för att kunna ta emot stöd. Barn behöver ges förutsättningar för att kunna bygga upp den tillit som krävs för att kunna ta emot hjälp. Det är något Bris menar att det måste finnas en medvetenhet kring hos vuxenvärlden i allmänhet och hos de som ska ha en särskilt stöttande funktion för barnet i synnerhet.

9.4.2. Rätten till offentligt biträde för barn i mål om umgängesbegränsning m.m.

Utredningens förslag: Offentligt biträde ska förordnas för barn i mål eller ärenden om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort enligt LVU.

Bris bedömning: Bris tillstyrker utredningens förslag och menar att det utgör en viktig åtgärd för att dels skydda barn som vistas i samhällsvård, dels stärka den processuella ställningen för barn såväl över som under 15 år. Likt utredningen belyser är det problematiskt att barn idag, trots att de har samma rättigheter, ges olika möjlighet att tillgodogöra sig rättigheterna på grund av ålder. Utredningens förslag ligger därför i linje med hur partsbegreppet i övrigt förstås i LVU och i den bredare förvaltningsprocessuella kontexten.

Rätten till ett eget juridiskt ombud föranleder vidare att barnet inte görs beroende av dess vårdnadshavares vilja och förmåga. Detta menar Bris är direkt i avgörande, särskilt i frågor rörande LVU där barnet och vårdnadshavarens intresse kan vara helt åtskilda.

Som utredningen understryker är det vidare nödvändigt att ett biträde kan förordnas redan innan en domstolsprocess har initierats, för att i ett tidigt skede kunna tillvarata barnets rättigheter. Ansvar för att tillse att ett biträde förordnas får inte läggas på barnet. Av den anledningen ser Bris det vidare som positivt att skyldigheten för Socialnämnden, att påkalla behov av att ett biträde förordnas, ska förtydligas. (se 9.4.4)

9.4.3 Rätten till offentligt biträde för barn som fyllt 15 år vid överklagande av beslut om särskilda befogenheter.

Utredningens förslag: Offentligt biträde ska förordnas för den som åtgärden avser vid och inför överklagande av beslut om särskild befogenhet enligt 42 § LVU. Detta innebär att även barn som fyllt 15 år har rätt till offentligt biträde i dessa mål.

Bris bedömning: Bris tillstyrker utredningens förslag. Likt utredningen anser Bris att rätten till biträde även ska omfatta den som är över 15 år, vilket även ligger i linje med vad Barnkonventionsutredningens tidigare har uttalat. Barnens berättelser i utredningen vittnar om att barn idag utsätts för rättighetskränkningar i samhällets vård. Att så sker menar Bris är oacceptabelt och en problematik som måste vara en politisk prioritet att motverka. Barn som befinner sig i dessa situationer här och nu måste i vart fall tillförsäkras en möjlighet att uppmärksamma och begära rättelse när en kränkning har skett, vilket gäller oavsett barnets ålder. Här menar Bris att ett offentligt biträde kan ha en avgörande roll.

9.4.4 Förtydliga socialnämndens ansvar att anmäla behov av eller överlämna ansökan om offentligt biträde

Utredningens förslag: Offentligt biträde bör förordnas i ett tidigt stadium i en LVU-process. Socialnämndens ansvar förtydligas såvitt gäller att skyndsamt anmäla behov av eller överlämna ansökan om offentligt biträde.

Bris bedömning: Bris tillstyrker utredningens förslag med ändringen att ett offentligt biträde ska förordnas i ett tidigt skede. För det fall skyldigheten formulera som ett bör-krav ser Bris en risk i att det är något som förbises med motiveringen att det inte ansetts behövt. Bris ser givetvis att det finns risk för ett kringgående även vid ett ska-krav men menar att det utgör en starkare signal om vikten av att ett barn, direkt när det finns anledning att tro att en process enligt LVU är aktuell, får ett eget juridiskt biträde. Detta för att barnet i ett tidigt skede ska ha tillgång till en person som endast bär dennes intresse och för att biträdet ska ges bästa förutsättningar för att utföra sitt uppdrag. Behovet av biträde motiveras inte bara av att kunna påverka utgången i processen, utan fyller en särskilt viktig roll i att tillgodose barnets rätt till information och delaktighet. Att ett biträde förordnas på ett tidigt stadium menar Bris vidare ligger i linje med intentionen bakom de tilltänkta ändringarna i LVU om ett förstärkt informationsansvar, som framgår av den nationella strategin mot våld mot barn.

När det gäller frågan om att en egen ansökan om offentligt biträde ska lämnas till domstolen utan dröjsmål uppmärksammar utredningen att det är något som idag förbises i alltför stor utsträckning. Det är givetvis oacceptabelt att ett barns begäran bortses från. Att socialnämndens

skyldighet införs som ett ska-krav menar Bris minskar risken för att en egen begäran åsidosätts eller fördröjs. I kombination med de tilltänkta barnombuden (se 12.8.1) ser Bris att risken minskar avsevärt.

Utredningen uppmärksammar vidare att det idag saknas kunskap inom kommunernas socialförvaltning om ansvaret att tillgodose behovet av ett offentligt biträde i ett tidigt skede. För att den nya regleringen ska få ett reellt genomslag ser Bris att det finns ett behov av kunskapshöjande insatser inom kommunernas socialförvaltning.

9.4.5 Barn under 15 år ska ha rätt att ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas enligt LVU

Utredningens förslag: Barn som är yngre än 15 år ska ha rätt att själv ansöka om att ett offentligt biträde ska förordnas i de mål och ärenden där offentligt biträde enligt LVU ska förordnas.

Bris bedömning: Bris tillstyrker utredningens förslag och menar att det utgör en viktig åtgärd för att möjliggöra att även barn under 15 år ska kunna tillvarata sin rätt i frågor enligt LVU. Likt utredningen uppmärksammar är rättsläget idag oklart gällande möjligheten för barn under 15 år att själva ansöka om att få ett offentligt biträde förordnat. Eftersom de formellt saknar processbehörighet är det inte givet att en ansökan från dem ska åhöras av domstolen. Att frågan hanteras olika runt om i landet visar vidare på vilken problematik det osäkra rättsläget medför.

Att det rör frågor om tvångsvård menar Bris talar särskilt starkt för rätten att själv kunna söka om ett biträde. Givet att LVU är en tvångslagstiftning finns en inneboende konflikt mellan det som anses vara bäst för barnet och vårdnadshavarens inställning. I en sådan situation är det inte rimligt att barnet, likt idag, förväntas förlita sig på sin vårdnadshavare för att få sina rättigheter i processen tillgodosedda.

9.4.6 Stärkt rätt för barn under 15 år att komma till tals och överklaga beslut om placering m.m

Utredningens förslag: I mål och ärenden om placeringsbeslut ska rätt till offentligt biträde finnas även under ärendets handläggning i socialnämnden. Vid överklagande av beslut om särskilda befogenheter förtydligas att ett offentligt biträde kan förordnas inför ett överklagande, det vill säga även när barn under 15 år överklagar beslut själva.

Bris bedömning: Likt utredningen belyser är det problematiskt att rätten till offentligt biträde idag aktualiseras först vid ett överklagande. Det gör att barn under 15 år idag i praktiken är förhindrade från att klaga över placeringsbeslut eller ett beslut om särskilda befogenheter enligt LVU. Ett beslut om en placering har en stor påverkan på ett barn och det är avgörande att barnet, oavsett ålder ges möjlighet att komma till tals, påverka och när det är behövt att överklaga ett sådant beslut. Som Bris belyst ovan är det avgörande att en rätt till biträde ges tidigt och inte först när beslutet ska överklagas. Som framgår av barnens berättelser i utredningen kan ett beslut verkställas långt innan det finns möjlighet att överklaga och även om det i slutändan blir teoretiskt korrekt kan det innebära att barnet lidit stor skada av att bli uppryckt, runtflyttad och förbisedd. Bris ser att det även fortsättningsvis kommer finnas en risk för att felaktiga placeringar sker. Risken för det torde dock minska markant när barn, oavsett ålder, tillförsäkras ett juridiskt biträde på ett tidigt stadie.

9.4.11 Tydliggör att placeringar av barn enligt socialtjänstlagen kräver ett formellt beslut

Utredningens förslag: Placering av ett barn med stöd av socialtjänstlagen måste föregås av ett formellt och överklagbart beslut.

Bris bedömning: Ett placeringsbeslut är något som har en stor påverkan på ett barn, oavsett om det sker baserat på tvång eller frivillighet. Likt utredningen belyser anser Bris därför att det utgör en brist att ett beslut om placering enligt socialtjänsten idag inte utgör ett formellt överklagbart beslut. Bris menar att det kan leda till osäkerhet för såväl barnet och dess vårdnadshavare som den barnet placeras hos. Bris ser vidare att det öppnar upp för en ojämlig hantering av placeringsbeslut och som

utredningen belyser leder avsaknaden av formalisering till en bristande rättssäkerhet. Mot bakgrund härav delar Bris utredningens bedömning om att det i socialtjänstlagen ska införas krav på att en placering enligt socialtjänstlagen ska föregås av ett formellt och överklagbart beslut.

9.4.12 Offentligt biträde i vissa situationer för barn som är föremål för beslut om placering enligt socialtjänstlagen

Utredningens förslag: I mål och ärenden om placering enligt socialtjänstlagen, ska offentligt biträde förordnas för det barn som åtgärden avser om barnet motsätter sig åtgärden och ett offentligt biträde måste förordnas för att ärendet ska bli utrett eller i övrigt för att barnets intresse ska tillgodoses.

Bris bedömning: Bris delar utredningens bedömning och menar att rätten till offentligt biträde är särskilt viktigt för barn under 15 år som idag saknar formell rätt att motsätta sig ett beslut enligt socialtjänstlagen. Trots att barn, oavsett ålder, har en grundläggande rätt att få sin mening hörd och beaktad i alla åtgärder som rör barnet, vet Bris att det är något som brister. Bris ser därför rätten till ett offentligt biträde som en viktig åtgärd för att i större utsträckning förverkliga barns rätt till delaktighet och inflytande.

Att ett biträde enligt utredningen ska förordnas först då det kan anses behövt för att ett ärende ska bli utrett menar Bris kan leda till en alltför restriktiv tolkning av bestämmelsen. Till skillnad från utredningen anser Bris därför att det är tillräckligt att det står klart att barnet motsätter sig åtgärden för att ett biträde ska förordnas.

Vårdnad, boende och umgänge

"Mina föräldrar är skilda sen jag var liten och först nu vill pappa ha umgänge med mig. men jag vill inte och han har hotat mamma med att gå upp i tingsrätten"

"Jag bor hos mamma heltid för att jag inte vill bo hos min pappa. Pappa vill inte acceptera att jag vill bo hos mamma och har hotat med att stämma henne."

10.2.8 Utredningens bedömning och förslag kring frågor om vårdnad, boende och umgänge

Utredningens bedömning: I mål om vårdnad, boende och umgänge bör barn, i likhet med barn i många andra länder, ha en möjlighet att få en starkare processuell ställning och tilldelas ett eget juridiskt biträde. Detta är särskilt angeläget i mål där det finns anledning att anta att vårdnadshavarna inte kan bevaka barnets intresse, anledning att anta att barnet har utsatts för våld eller på annat sätt har eller kan komma att fara illa eller om det av andra skäl behövs för att barnets intressen ska tillgodoses. Utan en sådan justering bedöms barn sakna fullgoda möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. Frågan om talerätt och juridiskt biträde för barn i mål om vårdnad, boende och umgänge är en så pass omfattande och komplex fråga att det saknas möjlighet att inom ramen för denna utredning lämna konkreta förslag. Frågan bör därför utredas ytterligare.

Bris bedömning: Bris delar utredningens bedömning och understryker att det måste vara ett prioriterat område att motverka att barn far illa i tvister om vårdnad, boende och umgänge. Till Bris berättar barn om hur de påverkas av föräldrarnas infekterade vårdnadstvister. De berättar att de ofta hamnar i svåra intressekonflikter, att de är svårt att förstå domstolens beslut och kanske framför allt att ingen har lyssnat på dem. Idag har vi en lagstiftning som slår fast att barnets bästa ska vara avgörande i alla frågor som rör vårdnadsmål. Samtidigt är det tydligt att barn generellt intar en haltande position i förhållande till sina föräldrar i den rättsprocess som ska handla om dem.

Att barn idag inte har talerätt eller rätt till egna juridiska ombud i vårdnadsmålen ser Bris som en konsekvens av att vårdnadsprocessen, även om den är indispositiv, är en civilrättslig process mellan två parter - föräldrarna, som tvistar om sitt gemensamma barn som närmast betraktas som en egendom. Det menar Bris speglar en förlegad barnsyn som inte ligger i linje med barnkonventionens intention. Enligt Bris är det vidare problematiskt att vi har en lagstiftning som utgår från att

vårdnadshavarna i mål som når tingsrätten har förmåga att sätta barnets bästa i främsta rummet. De vårdnadsmål som hamnar inom ramen för en domstolsprocess gör det på grund av att parterna inte själva kan komma överens om vad som är bäst för deras barn. Den problematiken menar Bris i större utsträckning måste återspeglas i lagstiftningen. Det ankommer här det allmänna att se till att de bästa förutsättningarna finns för att se till att utgången i målet faktiskt är förenligt med barnets bästa.

Bris ser det som positivt att utredningen avfärdar de tidigare återkommande invändningarna om att det inte är förenligt med barnets bästa att låta barn komma till tals inom ramen för vårdnadsmålen. Barn har en grundläggande rätt att göras delaktiga i alla frågor som rör dem. Idag fattar domstolen beslut som får långtgående konsekvenser för barnet, baserat på vuxnas uppgifter om barnet. Uppgifter som kan vara färgade av en förälder, förälders ombud, eller på andra sätt påverkade av annat än vad som är för barnets bästa. Sättet på vilket barns åsikt, vilja och behov inhämtas är idag inte optimalt och vad barn berättar till Bris visar på behovet av att förbättrade förutsättningar för barns delaktighet i vårdnadsmål.

Det argumenteras för att barns delaktighet vägs upp av att föräldrarna, ofta, har ombud i rättsprocessen som ska hjälpa till att förmedla barnets vilja. Här vill Bris dock belysa att ombuden är föräldrarnas företrädare, bundna av klientlojaliteten till sin part. De kommer alltid tala i föräldrarnas sak vilket långt ifrån alltid sammanfaller med barnets bästa. Utifrån den juridiska prövningen ser Bris att föräldrarnas ombud har en viktig funktion. Samtidigt menar Bris att ombudsnärvaron till viss del kan vara konfliktupptrappande och föranleda att barnet, som saknar biträde, hamnar i än en mer underlägsen situation.

Barnrättskommittén har i sina rekommendationer till Sverige varit tydliga med att möjligheten till egna ombud för barn i vårdnadsmålen bör övervägas. Likt utredningen menar Bris att en sådan ordning skulle stärka barnets processuella ställning. Ett ombud skulle inte eliminera all problematik som kan uppstå. Bris menar dock att det är ett viktigt steg för att tillförsäkra att barnets vilja och behov, på ett opartiskt sätt, inhämtas och beaktas samt att barnets rätt till information tillgodoses. Att ge barn rätt till ett eget ombud harmoniserar vidare med hur ordningen ser ut inom andra rättsområden där barn och förälder kan ha skilda intressen.

Bris delar utredningens bedömning om att frågan om barns talerätt och rätt till juridiskt biträde i vårdnadsmål bör utredas närmare. Här är det enligt Bris positivt att regeringen tidigare har gett uttryck för att de är öppna för att dessa frågor ses över. Bris understryker att en sådan utredning bör prioriteras och att utgångspunkten ska vara att barn ska ges rätt till juridiskt biträde när vårdnadsmål prövas av domstolen.

11.7.4 Det behövs kunskap och verktyg för domstolars arbete med barnanpassade förfaranden

Utredningens bedömning och förslag: Det finns ett behov av ökad kunskap och utvecklade verktyg för domstolarnas arbete med barnanpassade förfaranden. Domstolsverket ska redovisa det arbete som bedrivs och de åtgärder som vidtagits i domstolarna för att utveckla barns möjligheter till delaktighet, information och ett bra bemötande i domstolsprocesser där barn är parter eller annars berörda samt det arbete som Domstolsverket bedrivit för att ge stöd till domstolarna i detta arbete.

Bris bedömning: Bris har länge efterfrågat kunskapshöjande insatser inom Domstolsverket, både vad gäller barns rättigheter och bemötande av barn. Bris tillstyrker därför utredningens förslag. Bris vill särskilt påminna om vikten av att barn skyddas *i* och inte *från* rättsprocesser. Det ankommer det allmänna att vidta kompensatoriska åtgärder för att väga upp den haltande position som barn annars intar i relation till vuxna i domstolsprocessen.

Deluppdrag tre: Inrättandet av barnrättsbyråer som driver verksamhet med oberoende barnombud

12.8.1 Staten ska bidra till etablering av barnrättsbyråer inom civilsamhällesorganisationer som erbjuder verksamhet med oberoende barnombud

Utredningens bedömning och förslag: Det finns ett behov av en aktör som ger stöd till barn med omfattande behov av stöd och hjälp och som av olika anledningar saknar tillräckligt sådant stöd från vårdnads-havare eller andra vuxna i sin närhet. Staten bör därför bidra till att etablera barnrättsbyråer inom civilsamhällesorganisationer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Staten ska finansiera, reglera och på andra sätt bidra till att barnrättsbyråerna utvecklas och fungerar på bästa sätt. Målsättningen är att det på sikt ska finnas barnrättsbyråer som erbjuder verksamhet med oberoende barnombud över hela landet, i varje län.

Regeringen fattar beslut om en förordning om statsbidrag till en försöksverksamhet med barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Socialstyrelsen blir ansvarig myndighet för beslut om bidrag och får i uppdrag av regeringen att, i dialog med bland annat Barnombudsmannen och länsstyrelserna, samordna och utvärdera försöksverksamheten med barnrättsbyråer som bedriver verksamheten oberoende barnombud.

Bris bedömning: Den problematik som framkommer i utredningen, framför allt genom barnens berättelser är något Bris känner igen. Bris delar därför utredningens bedömning och välkomnar det förslag som presenteras. Bris tillstyrker vidare at Socialstyrelsen, som ansvarig myndighet, får i uppdrag att samordna och utvärdera de tilltänkta försöksverksamheterna.

Som Bris belyst ovan är det de barn som befinner sig i de mest utsatta situationerna som löper störst risk att inte få sina rättigheter tillgodosedda. Det är för dessa barn som funktionen med barnombud kommer att göra störst skillnad. Av den anledningen ser Bris det som positivt att utredningen tydliggör att funktionen med barnombud inte ska utgöra en generell stödfunktion utan vända sig till de barn med omfattande behov av stöd som saknar tillräckligt stöd från vuxna i sin närhet. Enligt Bris är ombudets oberoende en avgörande förutsättning. Bris delar därför utredningens bedömning om att funktionen ska vara fristående i förhållande till det offentliga och lämpligen ankomma organisationer inom civilsamhället.

Bris understryker vikten av att inrättandet av barnrättsbyråer med oberoende barnombud inte ska fungera som ett substitut för, men komplement till det system som idag ska tillgodose barns rättigheter. Som utredningen pekar på är det av avgörande betydelse att de befintliga samhällsinsatserna stärks och utvecklas. Hur stora förändringar och förbättringar som än görs inom det nuvarande systemet menar Bris, likt utredningen, att det likväl kommer att finnas situationer där samhällets insatser inte är tillräckliga. Ett oberoende barnombud utgör då ett extra skydd och en garant för att barn i utsatta situationer har någon att vända sig till när de allmänna brister, något som Bris menar ökar chansen för att barnets rättigheter tillgodoses.

12.8.2 Närmare om verksamheten med oberoende barnombud

Bris har tidigare lyft att barns avsaknad av tillit till myndigheter kan utgöra ett hinder för att ta emot stöd och hjälp från det offentliga. Som utredningen belyser kommer det oberoende barnombudet inte ha någon formell makt i förhållande till barnet. Det menar Bris kan ha en positiv inverkan på förtroendebyggandet för ett barn som sedan tidigare har en misstro till myndigheter. Bris ser vidare att barnombudet kan fungera som en brygga mellan den enskilda och det allmänna, ha en konflikthämmande inverkan och stärka barnets möjlighet att återupprätta tilliten till det allmänna.

För att funktionen med oberoende barnombud ska ges fullt genomslag är det av avgörande att funktionen inte begränsas till ett visst rättsområde. Barns hjälpbehov är ofta komplexa och överlappande. De aktörer inom civilsamhället som tillåts agera som barnrättsbyråer måste därför kunna erbjuda ett brett stöd till barn och inte vara begränsade till en viss sakfråga. Vidare menar Bris att arbetet som barnombud ställer höga krav på såväl kompetens som erfarenhet av att möta barn i utsatta situationer. Det ställer vidare krav på god kunskap om barns grundläggande rättigheter.

För att tillförsäkra att ett likartat stöd ges av alla barnrättsbyråer ser Bris behov av utbildningshöjande insatser kring hur verksamheten ska bedrivas. I det arbetet är det av stor vikt att befintlig kunskap

tillvaratas. Här vill Bris särskilt lyfta Barnrättsbyrån som har lång erfarenhet av att agera som oberoende barnombud. Likt utredningen vittnar om har Bris kännedom om att den verksamhet som Barnrättbyrån driver många gånger har varit avgörande för ett barns möjlighet att få sina rättigheter tillgodosedda. Att Barnrättsbyråns erfarenheter och kunskap har fått utgöra en betydande roll i utredningen ser Bris som positivt och lyfter vikten av den kompetensen även fortsättningsvis tillvaratas inom ramen för försöksverksamheterna.

Likt utredningen belyser ser Bris behovet av tydliga föreskrifter för barnrättsbyråerna som bland annat innehåller kvalitets- och kompetenskrav, samt krav på redovisning och dokumentation. Bris tillstyrker att Socialstyrelsen får rätt att utfärda föreskrifter samt som ansvarig myndighet samordna och utvärdera de tilltänkta försöksverksamheterna.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjurist Julia Högberg och påverkansansvarig Anna Dorrian.

Magnus Jägerskog

Generalsekreterare